

.....

Ungdomsværelset udgør et helt konkret vidnesbyrd om den unges liv. Willy Aagre fortæller her om forskningen i ungdomsværelset. Og så åbner han døren til tre forskellige ungdomsværelser.

Siger ungdomsværelset noget om ungdommen?

Af Willy Aagre

Det almindelige hjemmelivet til ungdom og deres familie har i stor grad vært et lavt prioritert tema i ungdomsforskningen. Oppmerksomheten, både innen forskningen og i mediebildet generelt, har i stor grad vært rettet mot problemrelatert atferd, annerledeshet og spektakularitet, og da som oftest i den offentlige sfæren. Bildet av ungdomstiden hentes nokså ensidig fra dens fargesterke og problemfylte randsoner. Inntrykket som ofte blir formidlet, har ikke sjelden vært med på å skape generelle bekymrings- og forverringsfortellinger om dagens unge. Dette siver inn som forståelsesformer både blant folk flest og de unge selv, og skaper skjeve forestillinger om den virkelige sosiale og kulturelle situasjon, med alle sine nyanser, som dagens unge befinner seg i.

Helhetsperspektivet mangler

Et annet problem er at ungdomsforskningens kjernebegrep, youth culture, i stor grad har vært knyttet til avgrensede sosialiseringprosesser, oftest de som finner sted utenfor de formelle og institusjonaliserte arenaer. I den grad ungdommens atferdformer og verdier i institusjonene blir forstått som "ungdomskulturelle", er det som en motkultur eller problemkultur som bryter mot det etablerte, eller som markant stilistisk og estetisk motstand mot den dominerende voksenkulturen. Historisk har dette sammenheng med det at skoleforskning og ungdomsforskningen etter krigen stort sett har vært bedrevet i ulike forskningsmiljøer med liten innbyrdes kontakt (Stafseng 2002).

Skoleforskere har blitt gode til å forstå formelle læreprosesser, mens ungdomsforskerne har tatt seg av de uformelle stil- og smaksdannede estetiske prosessene. Mulighetene ved å se kultur og læring i et helhetsperspektiv har dermed i liten grad blitt utnyttet. Men det finnes gode unntak. I skoleforskningen har Anders Garpelin (2003) en interessant studie av hvordan unge i skolens forskjellige klasse miljøer gjennomgår bestemte kulturelle differensieringsprosesser på sin vei gjennom folkeskolens siste klasser. I Norge er det gjort en fin studie av hvordan ungdomsskoleelever går inn i bestemte elevroller i sine klasserom, roller som har gjenkjennelige trekk og bidrar til å gestalte ulike former for tilpasnings- og motstandsroller som utfyller hverandre i klassefelleskapet (Lyng 2004).

Har ungdom et hjem?

Det som de ulike leirene i ungdomskultur- og skoleforskningen har til felles, er en nesten fraværende interesse for det som ungdom foretar seg av kulturelle handlinger og meningsformer i den hjemlige sfæren. Sett utenfra kan dette virke underlig, siden jo skolearbeidet gjøres hjemme og på mange måter er avgjørende for hvordan unge gutter og jenter klarer seg på skolen. Man kunne også ha sett for seg at ungdomskulturforskningens interesse for det offentlige ungdomslivet også kunne dreie seg om hvordan dette skiller seg fra, eller har sammenheng med, den stilskapingen som foregår i den motsatte sfæren, på det hjemlige planet.

Innenfor tidlig britisk Culture Studies tradisjon representerte McRobbie og Garber (1977) et interessant unntak. De rettet sin oppmerksomhet mot to "blinde flekker" i dette sterke og vitale forskningsmiljøet i Birmingham, nemlig mot jentene og mot hjemmesfæren. Tidstypisk nok tenkte heller ikke McRobbie og Garber på å oppsøke sine unge informanter i deres egne rom. Samtalene om jentenes hjemmeliv foregikk i ungdomsklubbens offentlige rom. Denne alternative forskningsinteressen ble imidlertid ikke fulgt opp i britisk sammenheng før den engelske kultursosiologen Sian Lincoln (2003 og 2004) på ny tok tak i dette forskningsmessige perspektivet. Det Lincoln har vært særlig opptatt av i sin

forskning, er å se hvordan ungdomsrommet deles inn, både mentalt og praktisk, inn i soner med både atskilte og overlappende funksjoner.

Ungdomsrom i Norden

I Norden ble det satt i gang et forskningsprosjekt rettet mot ungdomsrommene i slutten av 1990-årene. Gjennom denne forskningen, som var tverrvitenskapelig i sin innretning og hadde med forskere med bakgrunn fra by- og regionssosiologi, sosialpsykologi, sosialpedagogikk og arkitekturforskning, kom 15-16-årig ungdoms hjemlige kulturliv for første gang opp på forskningskartet (Aagre et al 2002, Aagre 2006). Ungdomsrommets uttrykksformer ble her belyst i detalj både kvantitativt (277 ungdommer fra Norge, Sverige og Danmark) og kvalitativt (intervjuer med 48 ungdommer, 16 fra hvert land, samt bilder og skisser av rommene deres). Gjennom dette arbeidet får vi innblikk i ulike interesseområder som ungdom på forskjellig vis stiller til skue på rommet sitt, enten dette dreier seg om innredning i seg selv, om musikk, litteratur, plakater eller viser seg gjennom datamaskinens utallige muligheter for lek og kommunikasjon.

Forskningen dokumenterer hvordan de unges hjemlige kulturelle liv arter seg; nærmere bestemt det livet som skapes innenfor hverdagens svært så trivielle pendelbevegelser mellom det hjemlige og ulike former for offentlighet. Dette rommet vil derfor i stor grad kunne avspeile det samfunnslivet og det sosiale og kulturelle livet som den unge tar del i på skolen og i fritiden, og i samsillet med familiens øvrige medlemmer. Forskningens er uttrykk for et ønske om å knytte ungdomskulturbegrepet tettere til hverdagen. Vi ønsket å undersøke hva disse få kubikkmetrene med levd liv kan romme av tegn på symbolsk og kulturell kapital som de unge har akkumulert i årene fram mot midten av tenårene. Sporene ligger der, konkrete og manifeste, både som artefakter i seg selv, men først og fremst som subjektive betydninger for den enkelte ungdom.

I Danmark har arbeidene til Ida Wentzel Winther (2004 og 2006) også vært rettet mot det hjemlige, men her bygger materialet på 10-11 åringer

og deres tanker om det fotografiske materialet de selv har skaffet ved å ta bilder fra sine hjem. Winthers interesse er rett mot barnas evne til å skape "hjem" og "hjemlighet", både i de private og de offentlige sonene i husene og leilighetene de bor i.

Hjemmet og ungdomsrommet

Det jeg vil ta for meg i den siste delen av denne artikkelen, er å reise spørsmålet om hva slags muligheter og begrensninger som ligger i det å ta utgangspunkt i hjemlige forhold når det gjelder å forstå hvordan det som kan kalles ungdomskulturelle praksiser, altså bestemte estetiske, stilmessige og smaksmessige handlinger og tenkemåter, blir til. I forsøket på å besvare dette, ser jeg det som fruktbart å sette ungdomsrommet og hjemmet i forbindelse med hverandre.

Den norske etnologen Eva Reme beskriver hjemmet i lys av den borgerlige byfamilien bolig på slutten av 1800-tallet, da hun så at hjemmet for alvor begynte å inngå i en estetisk diskurs (Reme 2000). Selv om hennes gjennomgang er historisk, kan dette innfallsvinkelen også gi inspirasjon til å reise spørsmålet om det finnes en form for estetisk diskurs, bevisst eller ubevisst, som har betydning for ungdoms konkrete romskaping hjemme på 2000-tallet. Hvis det er fruktbart å snakke om en slik mer lokal og tidsmessig avgrenset diskurs, blir utfordringen å skille mellom hvilke estetiske impulser som er mest avgjørende i den aktuelle romskapingen til en bestemt 15-16-åring. Er utformingen primært influert av estetiske oppfatninger i familien, eller henter den primært inspirasjon fra det samtidige mediebildet (aktuell popmusikk i alle sjangre, Tv-serier, idrettsstjerner) og/eller fra den romskapingen som er utbredt i rommene til de nærmeste vennene?

Tre "eksemplariske" rom

I min avhandling trekker jeg fram tre "eksemplariske" rom med vidt forskjellig innhold og med vidt forskjellig dagsorden (Aagre 2006). Danske David hadde et rom som i størst grad var forankret i en slags "ungdomskulturell" dagsorden. I norske Oddvars rom kunne en se spor av noe som kanskje var i startfasen til en mer "smal" og "avansert" estetisk uttrykksform (den unge

kunstinteresserte intellektuelle). Svenske Agneta hadde et rom som lettest kunne forstås ut fra hennes sterke tilknytning til familien og de felles kulturinteressene som lå der. Her var det få spor av artefakter fra mainstream ungdomskultur, for eksempel fra popmusikkens høyeksponerte adelskap.

Disse tre eksemplene, som jeg henviser til avhandlingen for en nærmere studie av, viser at det ikke er snakk om en tung "kulturindustriell" felles smak som tres nedover hodene på hver enkelt ungdom i den samme kulturkretsen, som tas imot på en likeartet måte. Det er snarere et resultat av et komplisert spill mellom flere ulike faktorer som skaper et differensiert bilde, selv om det heller ikke er vanskelig å finne fellestrekk, også mellom svenske, norske og danske ungdomsrom.

Foreldrenes rolle i innredningen

I tilfeller i og utenfor dette materialet hvor det "ungdomskulturelle" i liten grad slår inn som uttrykksform i rommet, kan det likevel være vanskelig å finne ut hvorvidt det er foreldrenes eller eventuelle eldre søsken som ser ut til å spille størst rolle i den smaksprosessen. Cecilia Häggström nevner et interessant eksempel på det hun kaller "det handledde selvbestämmandet", hvor den femtenårige datteren inngår i en slags estetisk allianse med sin mor, samtidig som hun finner egne selvstendige uttrykksformer som moren ikke umiddelbart anerkjenner (Häggström 2002:131ff).

I det felles nordiske prosjektet (som vi for letthets skyld kan kalle for NU-prosjektet etter dets opprinnelige prosjekttittel, Nordiske ungdomsværelser) ser vi flere tilfelle av felles interesse for innredning mellom mor og datter (Aagre et al 2002). Far ser ut til å være mer eller mindre fraværende som direkte estetisk påvirkningskilde, både blant guttene og jentene i NU-materialet. Et interessant eksempel er hvordan nevnte Agneta gir plass til familiehistoriske artefakter på rommet. Dette er både i tråd med hennes hjemmeorientering, hennes klart utrykte avstand fra hedonistiske og overflatiske elementer i jevnalderkulturen (fest og rus) og hennes engasjement i retning av idealistisk og "lang-

somt" arbeid i en politisk ungdomsorganisasjon, i tråd med foreldrenes politiske oppfatninger.

Et særlig bilde av territorialitet

Ungdomsrommet gir et særlig bilde av territorialitet, som ikke er så lett å få tak på andre steder. Flere ungdommer er klare på det at foreldrene ikke bare kan komme inn på rommet deres uten videre. De må få tillatelse til å tre inn, etter å ha banket på og fått signalordet "kom inn".

Et spørsmål som ikke er besvart, verken i det tverrvitenskapelige NU-prosjektet som helhet eller i min egen avhandling, er om det er noen forbindelse mellom de unges insistering på autonomi på rommet, og den faktiske estetiske utformingen som finner sted. Er det for eksempel slik at ungdom med sterk ungdomskulturell orientering er mer nøye på disse grensdragnin-gene enn ungdom med en mer allmennkulturell (skoledyktig og foreningsaktiv) profil? Er det noen forskjell i markeringen av territorialitet mellom de mest hjemmeorienterte og de som oppholder seg lite på rommet, enten fordi de er foreningsorienterte eller fordi de foretrek-ker gater, torg og andre uformelle møtesteder? Referansen til Winthers studie viser at begreper om territorier og om territorialitet godt kan brukes om andre rom i hjemmet enn barne- eller ungdomsrommet. Hun har dessuten pekt på at tilegnelsen av territorier også kan ha en rekke mentale og eksistensielle aspekter ved seg.

En forestilling om utvikling

En klar begrensning i NU-undersøkelsen er at forskerne ikke har kunnet fange opp smaksmessig utvikling over tid. Derfor kan vi ikke gi noen klare bilder av hvordan balanseforholdet mellom de ulike impulsene eventuelt utvikler seg over tid. Likevel ser vi flere eksempler på at forestillingen om utvikling i høy grad kommer til uttrykk i flere intervjuer. En pekepinn på dette er utsagn om å vokse fra eller å ha lagt bak seg bestemte uttryksformer i rommet.

Et nærliggende spørsmål blir da om hvorfra disse forestillingene primært er hentet. Er det fra en mer "voksen" form for estetisk diskurs? Eller er det slik at forestillingene om utvikling dreier seg om en fascinasjon i retning av mer avanserte

form for "ungdomskulturell" estetikk, og først og fremst med brodd mot "mainstream" ungdomskultur? De unges oppfatninger om "høye" og "lave" former for populærkulturelle uttrykk, vil også kunne ha betydning i dette smaksspillet. Disse forestillingene om ulike nivåer kommer tydelig fram i individuelle intervjuer foretatt på ungdomsrommene. En kan reise spørsmålet om andre metoder, for eksempel fokusgruppeinter-vjuer om estetiske forhold, på en mer effektiv måte kunne ha demonstrert hva som er på spill i ulike i ungdomskulturen omkring disse spørsmålene. På den annen side kan gruppeintervjuer med jevnaldrende ha den begrensningen at familiens faktiske betydning for de estetiske bedømmelsene, kommer i bakgrunnen. Det er grunn til å anta at familiens betydning lettere kommer til uttrykk når de unge faktisk befinner seg i en konkret fysisk familiekontekst, omgitt av foreldre og/eller søsken på alle kanter.

Men hjemme risikerer en igjen at vennenes konkrete innflytelse, blir undervurdert. Det er for eksempel få spor i intervjuene hvor den unge sier at han eller hun har en bestemt plate, en bestemt bok eller en bestemt plakat fordi vennene også har det samme. Dette til tross for at vi ofte kan se likhetstrekk fra rom til rom. Kanskje er forklaringen på dette at selve settingen rundt et individuelt kvalitativt intervju fremmer en "sjanger", en egen samtaleform, hvor det unike og spesielle i større grad fokuseres og kommer til uttrykk? En følge av dette vil i så fall kunne være at selve samtaleforløpet bidrar til å betone forskjell og særpreg på bekostning av likhet. Det samme vil også kunne sies om en annen klassisk kilde til viten om ungdom, nemlig forskning i dagbøker.

På tide at se etter sammenhenger

Foreløpig er forskning om ungdom med utgangspunkt i ungdomsrommet og den hjemlige romskapingen for begrenset til at det er realistisk å forvente at det i nær framtid vil utvikle seg egne teoretiske modeller og begrepsdan-nelser med eksklusiv aktualitet for akkurat dette forskningsfeltet. Mer nærliggende, slik jeg ser det, er en utvikling hvor begrensningene i det valgte teoretiske perspektivet fra mer etablerte teoriposisjoner kommer tydelig fram, ved at de

utfordres gjennom et rikt arsenal av empiriske tilganger fra den hjemlige og private sfæren.

Hvis en skal ønske seg en bestemt utvikling framover, er at det som her med en humoristisk vri, kan kalles for moderne romforskning, skal kunne utvikles videre ut fra de senere nordiske og engelske bidragene. Det er også å håpe at det vil skje en videre tilnærming mellom skoleforskningen og ungdomsforskningen, slik at ungdomsforskningens sterke sider kan komme skoleforskningen til gode, og at ungdomskulturforskningen også kan ta en titt innenfor skoleporten for å prøve å forstå de særegne kulturprosessene som foregår der. På dette området var Paul Willis sørgelig alene innenfor Birmingham-tradisjonen. Til gjengjeld har hans *Learning to Labour* (Willis 1977) oppnådd klassikerstatus, ikke minst i amerikanske miljøer med interesse for etnografisk og antropologisk inspirert skoleforskning (se Dolby og Dimitriadis 2004, Giroux 2001).

En tilnærming mellom skole- og ungdomsforskning vil også være mulig hvis begge parter i større grad ser nye forskningsmessige muligheter ved å undersøke sammenhengen mellom ungdom måter å handle på, enten det er i tråd med eller i strid med skolekulturen, og den kunnskapen om sin samtid som de bygger opp hjemme og som rommet i større eller mindre grad vitner om. Det er også på tide at flere vil se etter både sammenhenger og kontraster mellom ungdoms måter å iscenesette seg selv på i sin fritid og hvordan bruken av rommet hjemme eventuelt relaterer seg til dette.

Willy Aagre er førsteamanuensis dr. polit. ved Høgskolen i Vestfold, Norge.

Referanser

Dolby, N. og G. Dimitriadis (red.) (2004): *Learning to Labour in New Times*. New York: Routledge Falmer.

Giroux, H. (2001): *Theory and Resistance in Education: towards a Pedagogy for the Opposition*. Westpost. Conn.: Bergin & Garvey.

Häggström, C. (2002): *Behovet av ungdomsrum växer fram*. I Aagre, W. et al: *Nordiska Tonårsrum: vardagsliv och samhälle i det moderna*. Lund: Studentlitteratur.

Lincoln, S. (2003): *Private Spaces and Teenage Culture: Age, "Zones" and Identity*. West Yorkshire. British Thesis Service. The British Library.

Lincoln, S. (2004): "Teenage Girls' Bedroom Culture: Codes versus Zones." I A. Bennett og K. Kahn-Harris: *After Subculture: Critical Studies in Contemporary Youth Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lyng, S. T. (2004): *Være eller lære?: om elevroller, identitet og læring i ungdomsskolen*. Oslo: Universitetsforlaget. Routledge.

McRobbie, A. og J. Garber (1976): *Girls and Subcultures: an exploration*. I Hall & Jefferson (red.): *Resistance through Rituals: Youth subcultures in post-war Britain*. London: Hutchinson.

Reme, E. (2000): *Mellom mennesker og ting: de norske hjemmene i hverdag og diskurs: et metodologisk perspektiv*. Dugnad vol. 26, nr. 3.

Stafseng, O. (2002): *Pedagogikkens ungdomsproblem – ungdommens pedagogikkproblem*. I Norsk pedagogisk tidsskrift nr 4, 2002. Oslo: Universitetsforlaget.

Willis, P. (1977): *Learning to Labour: How Working Class Kids gets Working Class Jobs*. Hampshire. Gower Publishing.

Winther, I. W. (2004): Hjem og hjemlighed – en kulturfænomenologisk feltvandring. København: Institut for Pædagogisk Antropologi. Danmarks Pædagogiske Universitet.

Winther, I. W. (2006): Hjemlighed: kulturfænomenologiske studier. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Aagre, W. (2006): Sporene der hjemme: om 15-16-åringer og deres hverdagskultur – basert på en undersøkelse om kulturelle og estetiske praksiser i noen utvalgte nordiske Ungdomsrom. Doktoravhandling. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige Universitet.

Aagre, W. et al (2002): Nordiska tonårsrum: vardagsliv och samhälle i det moderna. Lund: Studentlitteratur.